

اسناد اساسی در واردات کالا

بهزاد پورسید

مشابهی هستند. اشکال و محتویات آنها بسته به عرف و مقررات داخلی می تواند متفاوت باشد اما کارکرد آنها اساساً یکسان است. این اسناد ذیلاً تشریح شده اند:

یک. اسناد حمل و نقل

۱. حمل دریایی کالا: بارنامه

سندی که حمل دریایی را تحت پوشش قرار می دهد «بارنامه» نامیده می شود و در تجارت بین الملل این سند یکی از اسناد بسیار مهم محسوب می شود. چنانکه در گذشته در بحث پیرامون متصدی حمل ذکر نمودیم، بارنامه مبین قبول مسئولیت کالا توسط متصدی حمل و دلیلی بر وجود قرارداد حمل و شرایط مورد پذیرش می باشد. به علاوه بارنامه سند مالکیت کالا است، به این معنی که فقط فردی که آن را ارائه می دهد، می تواند کالا را در اختیار گیرد.

در هر معامله بازرگانی بین المللی، فروشنده یا نماینده وی (برای مثال، کارگزار حمل) باید مستقیماً یا از طریق بانک پاره ای از اسناد مربوط به کالاهای ارسالی را در اختیار واردکننده قرار دهد.

در بسیاری از موارد عرضه کننده در صورت ارائه این اسناد قیمت را دریافت می دارد، و این در مواردی است که پرداخت، براساس اعتبار اسنادی و یا در برابر ارائه اسناد صورت می گیرد. از نظر خریدار، اسناد به منظورهای متفاوتی مورد نیاز می باشد:

- برای در اختیار گرفتن کالاها
- برای تمیز کیفیت و کمیت و قیمت مقرر
- برای اطمینان از جبران خسارت توسط بیمه گر در صورت تلف یا خسارت
- برای رعایت تشریفات گمرکی و تشریفات تجاری خارجی
- اسناد اساسی کم و بیش در همه جا به نحو

بارنامه توسط مالک کشتی یا شرکت کشتیرانی صادر و در آن تأیید می شود که کالاهای نام برده شده (نوع، بسته ها، علامات) بارگیری شده و یا برای بارگیری در یک کشتی معین برای حمل به بندر مقرر و تخلیه در این بندر تحویل گرفته شده اند.

امروزه اسناد در تجارت بین الملل نقش مهمی را ایفاء نموده و برای منظورهای متفاوتی مورد استفاده قرار می گیرند.

رابرای تحویل گرفتن کالاها مورد استفاده قرار داد. بارنامه^۱ ظهرنویسی شده باید تکمیل شود و نسخه های اصلی که از آنها استفاده نشده است نیز دیگر ارزش حقوقی ندارند. کلاً سه دسته بارنامه وجود دارد:

- بارنامه ای که به نام شخص معین صادر می شود^۲: فقط فردی که نام وی آمده است می تواند با ارائه یک نسخه اصلی بارنامه، کالاها را تحویل بگیرد.

- بارنامه ای که به نام حامل صادر می شود^۳: دارنده این سند به عنوان مالک قانونی کالاها تلقی شده و می تواند صرفاً با ارائه بارنامه کالاها را تحویل بگیرد.

- بارنامه صادره به حواله کرد^۴: این به معنی آن است که بارنامه به حواله کرد ارسال کننده است که باید آن را با امضاء کردن پشت آن ظهرنویسی نماید.

این مطلب لازم به تذکر است که یک بارنامه می تواند توسط افرادی به توالی^۵ ظهرنویسی شود و حقوق ناشی از آن نیز از یک امضاءکننده به امضاءکننده دیگر منتقل شود.

بارنامه از نوع کالاها روی عرشه^۸ یا

به غیر از نسخه اول بارنامه^۱ دوسه یا چهار نسخه اصلی^۲ توسط متصدی حمل یا نماینده وی امضاء و مهر می شوند و همین طور تعدادی از نسخه های غیر قابل انتقال نیز که ممکن است مورد نیاز باشد، ارائه می گردند. این نسخه ها امضاء نشده و ارزش حقوقی ندارد. تعداد نسخه های اصلی بر روی هر یک از بارنامه ها مشخص می شوند و نسخه های اصلی و کپی، یک مجموعه کامل بارنامه را تشکیل می دهند.

نسخه اصلی بارنامه معادل سند مالکیت^۳ بوده و حامل آن را قادر می سازد تا در قبال ارائه آن به نماینده کالا که نسخه اول بارنامه نزد اوست کالاها را در اختیار بگیرد. تمامی نسخه های اصلی، ارزش حقوقی یکسانی دارند، که پس از ظهرنویسی می توان هر یک از آنها

- 1 . Master bill of lading
- 2 . Original
- 3 . Title of ownership
- 4 . Made out to a named person
- 5 . Made out to bearer
- 6 . Made out to order
- 7 . In succession
- 8 . On board

۲ - حمل زمینی: راه نامه^۴

کالاهایی که به نحو بین‌المللی از طریق راه آهن حمل می‌شوند تحت پوشش یک راه نامه قرار دارند، و عیناً همین ترتیب در مورد کالاهایی که از طریق جاده حمل می‌شوند وجود دارد که کنوانسیون *CMR* یا مقررات مبتنی بر آن کنوانسیون، در این شیوه حمل اعمال می‌شود.

بارنامه امروزه به عنوان سندی مبین قرارداد حمل، مالکیت کالا و در اختیار داشتن کالا توسط متصدی حمل کاربردی فراوانی یافته است.

این راه نامه در سه نسخه اصلی توسط فرستنده و متصدی حمل امضاء می‌شود. نسخه اول به فرستنده داده شده و نسخه دوم همراه کالاها ارسال می‌شود و سومی نزد متصدی حمل باقی می‌ماند. راه نامه (بارنامه زمینی) یک سند قابل انتقال یا دلیل مالکیت محسوب نمی‌شود. گیرنده^۵ مورد نظر باید هویت خود را قبل از دریافت کالای ارسال شده اثبات کند.

بارگیری شده^۱ نوعی است که بیشتر متداول است، و گواهی، برای بارگیری عملی کالاها روی کشتی نام برده شده در بارنامه می‌باشد. همچنین سایر انواع بارنامه نیز مورد استفاده می‌باشند.

- بارنامه قبول کالا برای حمل^۲ که در خصوص بارگیری کالاها بر روی کشتی، مطلبی را دربر ندارد و صرفاً قبول مسئولیت کالا توسط مالک کشتی را دربر می‌گیرد، وی بارگیری کالاها را بر روی کشتی مورد نظر یا کشتیهای بعدی به عهده می‌گیرد.

- بارنامه حمل سراسری^۳ زمانی صادر می‌شود که کالاها باید در حین حمل از یک کشتی به کشتی دیگر منتقل شوند.

- متصدی حمل اولیه، بارنامه‌ای سراسری تمامی طول سفر را پوشش می‌دهد صادر می‌نماید.

همچنین باید ذکری در خصوص بارنامه مرکب به عمل آید که با شرایط و نیازهای شیوه‌های جدید حمل، خصوصاً استفاده از کانتینر انطباق دارد. این بارنامه ترکیبی از بارنامه‌های دریایی، جاده‌ای، هوایی، رودخانه‌ای و مربوط به راه آهن است و در تمام طول سفر، کالاها را که در آن حداقل از دو شیوه حمل استفاده می‌شود، پوشش می‌دهد.

یکی از نتایج تلاشهای بین‌المللی برای استاندارد و مدون کردن اسناد حمل و نقل چند نوعه، مقررات یکنواخت اتاق بازرگانی بین‌المللی برای سند حمل مرکب است.

- 1 . Shipped
- 2 . Received for shipping bill of lading
- 3 . Through bill of lading
- 4 . Way bill
- 5 . Consignee

۳ - حمل هوایی: راه نامه هوایی^۱

گیرنده‌ها (مرسل‌الیه‌ها) صادر می‌شود. این راه نامه‌های جداگانه توسط گیرنده‌ها برای اطمینان از تحویل گرفتن کالاها استفاده می‌گردد.

راه نامه هوایی، سند حمل برای کالاهای ارسالی از طریق هواپیما می‌باشد. راه نامه هوایی برای حمل هوایی مانند بارنامه برای حمل دریایی است. البته در اینجا یک اختلاف اساسی وجود دارد. راه نامه هوایی یک سند قابل انتقال نمی‌باشد، دلیلی برای مالکیت نبوده و نمی‌تواند ظهنویسی گردد. معمولاً سه نسخه از راه نامه هوایی تهیه می‌شود که یکی برای متصدی حمل و یکی برای ارسال کننده و دیگری برای گیرنده می‌باشد. کالا در صورتی به گیرنده تحویل می‌گردد که هویت او اثبات و هرگونه مخارج ضروری پرداخت گردد. اگر راه نامه به حواله کرد بانک مسئول پرداخت باشد، تحویل بر مبنای دستور انتقال بانک صورت می‌گیرد.

بارنامه به عنوان یک سند تجاری معتبر، قابل ظهنویسی بوده و بدین ترتیب مالکیت کالا به صرف ظهنویسی بوده پیش از حمل می‌تواند به دیگری منتقل باشد.

۴ - حمل در آبهای داخلی: بارنامه مربوط به آبهای داخلی^۲

مشابه مورد حمل دریایی، بارنامه برای حمل کالاها در رودخانه‌ها یا کانالها نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد. بارنامه توسط کاپیتان دوبه یا شرکت حمل کالاها در آبهای داخلی صادر شده و تفاوت زیادی با بارنامه حمل دریایی ندارد. این بارنامه مشخصات تقریباً مشابهی با بارنامه دریایی داشته و یک سند حمل می‌باشد، همچنین دلیل مالکیت کالاها بوده و با ظهنویسی قابل انتقال است. حمل کالاها در آبهای داخلی می‌تواند همچنین تحت پوشش راه نامه رودخانه قرار گیرد که از بارنامه مربوط به آبهای داخلی متفاوت است. این یک سند حمل است، اما سندی معتبر برای مالکیت تلقی نشده و بدین ترتیب قابل ظهنویسی یا انتقال نمی‌باشد.

۵ - ارسال کالا توسط پست: رسید پستی^۳

اثبات ارسال مبنی بر فرمهای خاص بسته‌های پستی است، این اسناد تحت مقررات

در موردی که مجموعه‌ای از کالاها برای تعدادی گیرنده (مرسل‌الیه) به یک مقصد ارسال می‌شود، خط هوایی فقط یک راه نامه صادر می‌کند که تمامی کالاها را دربر می‌گیرد و به عنوان نماینده‌اش در فرودگاه مقصد می‌باشد، به علاوه راه نامه‌های جداگانه‌ای برای هریک از

- 1 . Air way bill
- 2 . Inland water bill of lading
- 3 . Postal receipt

اتحادیه جهانی پست قرار دارند. دفتر پستی یک رسید پستی صادر می کند که نام صاحب رسید در آن درج می شود اما نمی تواند ظهرونیسی شده و منتقل گردد.

دو. اسناد مبین قیمت پرداخت شده

۱ - سیاهه بازرگانی (صورت حساب)^۱

سیاهه یک سند دفترداری است که توسط فروشنده صادر شده و فهرست کالاهای فروخته شده و قیمت مورد توافقی که توسط خریدار باید پرداخت شود را دربر می گیرد. برای پاسخگویی به نیازهای واردکننده در ارتباط با مقررات اداری، مالی و حقوقی کشورش، می تواند قبلاً شکل این سند و مشخصاتی که باید در برگرد در قرارداد خرید تعیین گردد. اگر شکل خاصی برای سیاهه مقرر نشده باشد، استفاده از فرم صورت حساب استاندارد سازمان ملل متحد توصیه می شود. معمولاً مشخصات مورد نیاز به شرح ذیل است.

- اسامی و آدرسهای خریدار و فروشنده

- تاریخ سفارش و سیاهه بازرگانی

- تعیین کالا و علائم (علائم، تعداد بسته ها،

حجم، شماره تعرفه گمرکی)

- قیمت و نوع پولی که پرداخت می شود.

اطلاعات اختیاری اضافی می تواند شامل موارد زیر باشد:

- محل بانک^۲

- ارجاع به شرایط اینکو ترمز

- مبداء کالا، اصل بودن آن و شیوه پرداخت^۳

۲ - سیاهه کنسولی^۴

سیاهه کنسولی صورتحسابی است که توسط کنسول کشور واردکننده در محل ارسال، تصدیق شده است. کنسول تأیید می نماید که بهای مندرج در صورتحساب مبین ارزش واقعی کالا است. سیاهه کنسولی همچنین می تواند علاوه بر مشخصات مندرج در سیاهه، شامل اطلاعات زیر باشد:

- نام و تابعیت کشتی که کالاها توسط آن

حمل می شود

- بندر بارگیری و تخلیه

بارنامه های زمینی و هوایی نسبت به بارنامه دریایی امروزه دارای اهمیت کمتری می باشند و به عنوان دلیل مالکیت یا سندی قابل انتقال تلقی نمی شوند.

هدف اصلی سیاهه این است که مقامات

گمرکی کشور واردکننده بتوانند ارزش گمرکی

کالاها را تعیین کنند. براساس مقررات ملی،

1 . Commercial invoice

2 . Bank domiciliation

3 . Method of payment

4 . Consular invoice

می‌کند که می‌تواند توسط فروشنده یا یک توزین‌کننده خصوصی یا شخص ثالث مورد توافق یا عموماً توسط شرکت بازرسی‌کننده صادر شود.

سیاهه کنسولی می‌تواند به ترتیب زیر باشد:
- سیاهه‌ای بازرگانی که توسط کنسول مقیم در کشور ارسال‌کننده امضاء می‌شود (این مورد بیشتر در کشورهای آمریکای لاتین وجود دارد).
- سیاهه‌ای از نوع از پیش تعیین شده که در کنسولگری کشور واردکننده فروخته می‌شود، چنانکه در مورد کشورهای مشترک‌المنافع^۱ ارائه سیاهه گمرکی الزامی است.

بسیاری از اسناد تجاری متداول مانند سیاهه های تجاری یا کنسولی، صرف نظر از مالک کالا از حیث مقررات گمرکی نیز حائز اهمیت هستند.

۳- گواهی مبدا^۲

گواهی مبدا می‌تواند توسط اداره گمرک کشور صادرکننده یا توسط یک مؤسسه رسمی مانند اتاق بازرگانی یا توسط کارشناسان یا مؤسسات غیررسمی مورد قبول طرفین، صادر شود. در برخی از کشورها، سیاهه کنسولی به عنوان گواهی مبدا مورد پذیرش است، در سایر کشورها گواهی مبدا به عنوان سیاهه گمرکی یا سیاهه کنسولی معتبر است.

۲- فهرست بسته بندی^۴

در فهرست مزبور، مشخصات بسته‌های مختلف تشکیل‌دهندهٔ محموله (از نظر تعداد، وزن، حجم، علائم و محتویات هر یک از بسته‌ها) ارائه می‌شود. فهرست بسته بندی خصوصاً در موردی که کالاها مشخصات مختلفی دارند، بویژه مفید می‌باشد، و در قیاس با سیاهه‌هایی که مشخص می‌سازند، آیا مشخصات سفارش، مورد عمل قرار گرفته است یا خیر، وسیلهٔ بهتری به شمار می‌آید.

سه. اسناد مبین وزن و کیفیت کالا

بنا به طبیعت کالا و کنترل‌های مورد نیاز، انواع زیاد و مختلفی از اسناد برای تأیید وزن و کیفیت کالاهای ارسالی، مورد استفاده می‌باشد. آنهایی که بیشتر متداول می‌باشند عبارت‌اند از:

۳- گواهی تجزیه و تحلیل^۵

این گواهی می‌تواند توسط عرضه‌کننده کالا

۱. گواهی وزن^۳

این گواهی که سند یا فهرست وزن نیز خوانده می‌شود، وزن کالاهای ارسالی را تأیید

1. Commonwealth countries
2. Certificate of origin
3. Weight certificate
4. Packing list
5. Certificate of analysis

فراهم شود. در بیشتر موارد، گواهی مذکور را یک آزمایشگاه یا شرکت بازرسی مورد قبول واردکننده و عرضه کننده صادر می کند.

چهار. اسناد بیمه

قرارداد فروش بنابر شرایط بازرگانی بین‌المللی انتخاب شده، مشخص می سازد که صادرکننده یا واردکننده کدامیک مسئول بیمه کالاها می باشند؟ چنانچه خرید براساس CIF صورت گیرد، عرضه کننده کالا هزینه بیمه را با در نظر گرفتن شیوه حمل و عرف رایج می پردازد. هر بیمه نامه ای^۴ به کار گرفته شود، خلاصه ای از آن که معمولاً به عنوان گواهی بیمه خوانده می شود، صادر می گردد که همان ارزش بیمه نامه را دارا می باشد.

در این گواهی، مقررات اصلی و مهم بیمه نامه تکرار و خطرهای تحت پوشش بیمه نامه معین می شود. سند مزبور همچنین کالاهای بیمه شده را تعیین و مسیر محموله و مبلغ بیمه شده را ذکر می کند، به علاوه اسامی نمایندگان را باید که با آنها از طریق آدرس کالا تماس گرفت، مشخص می سازد. یک شرط

۴- گواهی تأیید^۱

گواهی مزبور می تواند هم، به کیفیت و هم، به کمیت کالا مربوط باشد، این گواهی معمولاً به وسیله نماینده واردکننده که با عرضه کننده سر و کار دارد و یا توسط موسسه متخصص تعیین شده، ارائه می شود. گواهی می تواند اهمیت زیادی در آغاز کار داشته باشد، چرا که وسیله ای برای اجتناب از خطر پرداخت قیمت کالاهایی که مطابق سفارش نیست، فراهم می سازد، با توجه به این واقعیت که خریدار نمی تواند کالاها را تا زمانی که آن را دریافت نداشته، تأیید کند.

۵- گواهی کیفیت^۲

این گواهی، کیفیت خوب کالاها را تأیید نموده و توسط یک مؤسسه رسمی یا یک دلال یا چنانچه عرف داخلی اجازه دهد توسط دو تاجر سرشناس صادر می شود.

۶- گواهی بازرسی^۳

این گواهی توسط یک سازمان متخصص تعیین شده توسط واردکننده، صادر می شود و بر مبنای راهنمایی های ارائه شده، نتیجه بازرسی را در مورد کالاهای خاص یا بخشی از کالاها در کارخانه، در انبار یا در جریان بارگیری گزارش

1. Certificate of approval
2. Certificate of quality
3. Certificate of inspection

جهت اطلاع بیشتر از اهمیت وسایل مربوط به بازرسی کالا رجوع کنید به: بهزاد پورسید، "بازرسی کالا: ابزاری برای تضمین تعهدات در قراردادهای فروش بین‌المللی کالا"، ماهنامه بررسیهای بازرگانی، شماره ۸۳، فروردین ماه ۱۳۷۳، صص ۵۹-۸۹.

4. Policy

مندرج در بیمه نامه، این امکان را به وجود می آورد که منافع تحت پوشش بیمه^۱ به گیرنده منتقل گردد. یک گواهی نامه یا سایر اسنادی که جایگزین آن می شود می تواند به یکی از صورتهای زیر صادر شود:

- به نام حامل
- به حواله کرد
- برای یک ذی نفع معین

مسئولیت بیمه کالاهای ارسالی یا میزان پوشش بیمه حسب مورد بستگی به شرایط و اوضاع و احوال و عرف تجاری و شرایط قراردادی خواهد داشت.

این سند، انتقال بیمه را از طریق ظهن نویسی و همزمان با انتقال کالا امکان پذیر می سازد. این مطلب باید تذکر داده شود که تعدادی از کشورهای واردکننده (کشورهای در حال توسعه) بر صدور بیمه توسط شرکتهای بیمه داخلی تأکید می ورزند. در چنین مواردی قرارداد خرید براساس شرط قیمت و کرایه (C&F) خواهد بود.

جمع بندی

همچنان که جمع بندی ملاحظه شد اسناد در امر صادرات و واردات نقش بسیار اساسی ایفا می کند. و در زمره آنها اسناد حمل و نقل مهمترین می باشند. بارنامه در میان اسناد حمل و نقل به لحاظ نقشهای متفاوتی که به لحاظ آنکه رسیدی برای کالا و سند مالکیت و مبین انعقاد قرارداد حمل می باشد و به راحتی با ظهن نویسی قابل انتقال است دارای اهمیت فراوانی در تجارت بین الملل شده است. نکته اساسی آن است که بین بارنامه های حمل دریایی، زمینی و هوایی تفاوت های مهمی وجود دارد، که توجه به آنها ضروری است. در کنار این اسناد به لحاظ انتظارات طرفین و تشریفات مربوط، اسناد دیگری که مبین قیمت، کمیت و کیفیت کالا می باشد در کنار اسناد بیمه کاربرد دارند بدیهی است که خریدار انتظار دارد کالا را در مقصد دریافت نماید، بنابراین ارسال کالا برای خریدار و وصول آن به مقصد یکی از مراحل اساسی در واردات کالا است که در این مرحله به نوبه خود

1 . Coverage

به نقل از:

ITC, *Import Management: Port and Customs Clearance*, Guide No. 12, (Geneva: International Trade Centre UNCTAD / GATT, 1988), pp. 15-21.